

OB 15. ŠTEVILKI VRHNIŠKIH RAZGLEDOV

Uvodni članek **Alenke Auersperger Karolina C** je posvečen sestri Ivana Cankarja Karolini. Tridesetletno spremljamo na Dunaj, kjer si je našla službo kot služkinja. Tu se sreča z Ivanom. V tem času pride na Dunaj iz Sarajeva na avstrijski katoliški shod tudi brat Karlo. Karolina ne ostane dolgo ker jo »prašni Dunaj« duši, predvsem pa jo skrbi oče, za katerega so ji sporočili, da se čisto osamel potika po Vrhniki. Vrne se domov v siromaštvo, »ki ni hotelo od njih, za katerega je že nekoč dejala, da jo je sram, da bi ljudje vedeli zanj«. Dobila je službo, a jo je zaradi bolehnosti kmalu izgubila. Zlomljena je, ne vidi izhoda. Sklene končati življenje. Skoči v Ljubljano.

Avtorica Karolinino tragično zgodbo postavi v širok okvir dogajanja v stari monarhiji in širše.

Ob virih, ki jih navaja (sicer brez citatov) je članek pravo literarno delo. Karolinina zgodba nas resnično pretrese.

Janko Verbič v naslednjem prispevku predstavi **Društvo za pospeševanje obdelovanja Ljubljanskega barja** ustanovljeno leta 1900. Prizadevanja za širitev pridelave kmetijskih pridelkov so znana tudi že prej. Kranjska kmetijska družba, (ustanovljena leta 1767) je npr. leta 1898 ustanovila Kmetijsko kemij-

sko preizkuševališče za Kranjsko. Društvo je nato samo ustanavljalo taka preizkuševališča in preizkuse delalo tudi na kmetijah. Za nas zanimiv je preizkus s krompirjem leta 1912, ko je najboljši krompir pridelal vrhniški župan Franc Tršar. Po izvoru so krompir imenovali Vrhničan. Delovanje društva je pomembno, saj so bile z razvojem poljedelstva in travništva dani pogoji za razvoj mlekarstva po letu 1904. Tržna pridelava hrane pa je pripomogla tudi k razvoju nekmetijskih dejavnosti.

Sledi prispevek **Olge Pivk: Agrarna operacija: razdelitev menjevalnih senožeti med posestnike na Stari Vrhniki. Cerkvenice podružnic sv. Lenarta in sv. Nikolaja**. Avtorica na podlagi agrarnih zakonov razloži način in potek delitve skupnih zemljišč. O cerkvenicah ugotavlja, da so naša notranjska posebnost, saj jih razpoložljiva ustrezna literatura ne pozna.

Janez Kos v članku **Vrhniško lovsko društvo s podnaslovom Društvena pravila leta 1878 in 1909 ter oris delovanja do leta 1978** navede, da je Vrhniško lovsko društvo najstarejše slovensko lovsko društvo in sploh ustanovljeno med prvimi slovenskimi društvi. Njemu so sledila lovstva društva leta 1883 v Novem

mestu, 1886 v Dolenjem Logatcu, 1894 v Ribnici in Idriji in 1910 v Horjulu. Vrhniško lovsko društvo je imelo v svojih vrstah člane, pomembne in vplivne v organizaciji slovenskega lovstva. To sta bila Karl Mayer ml. čigar oče je bil pisec pravil in ustanovitelj Lovske družbe na Vrhnikih in dr. Ivan Lovrenčič, ki je leta 1910 postal predsednik Slovenskega Lovskega društva. Dr. Lovrenčič je bil pisec mnogih člankov o lovu in o kinologiji.

Sledi nadaljevanje prispevkov o šoli. Tokrat je **Aleksandra Serše** pripravila četrti del pregleda **Vrhniška šola skozi čas IV. Med obema vojnama 1918–1941**. Oriše dogajanje po združitvi, v pričakovanju novega šolskega zakon. Zakon smo dobili šele leta 1929 in velikih sprememb ni prinesel. Nato sledi poglavja o novih praznikih, učiteljih in učiteljicah, zdravstvenem in socialnem stanju učencev, telovadbi in izletih. Zaključni z dogajanjem na Vrhnikih ob začetku druge svetovne vojne, ko na Vrhniko pride italijanska okupatorska vojska.

Tatjana Hojan nadaljuje z raziskavo o učiteljih, ki so učili in vzgajali vrhniško mladino in vodili vrhniško šolo. Tokrat nam predstavi **Antona Arka (1869–1914)** iz Sodražice, ki je na Vrhnikih učil v letih 1894–1899, v šolskem letu 1898/99 delno tudi na podružnični šoli v Bevkah.

Učiteljica **Darinka Franke (1881–1964)** iz Kranja, hčerko znanega slikarja Ivana Franketa je učila na Vrhnikih v letih 1905–1921. Leta 1911 je na Vrhnikih poučevala tudi njena sestra Josipina.

Sledi predstavitev učiteljice **Angele Petrič (1881–1927)**, rojene v Ljubljani. Na Vrhnikih je učila v letih 1911–1922 in je nekaj časa urejala tudi šolsko knjižnico.

Učitelj **Aleksander Dominko (1900–1966)** iz Čezsoče je bil oče slikarja Milogoja Dominka. Na Vrhnikih je služboval v letih 1939–1942. Septembra 1942 so ga italijanske okupatorske oblasti aretirale in zaprle.

Zdenek Mohar predstavlja življenje in delo Vrhničana **dr. Matije Seligerja (1925–2012)** dipl. ing. elektrotehnike in znanstvenega svetovalca v Razvojnem inštitutu Iskre. Leta 1950 se je, še predno je diplomiral, zaposlil v Inštitutu za elektrovezve v Ljubljani. Po združitvi inštituta z Iskro je delal v Iskri. Vrhničani se še spominjajo podjetja Elektron, ki ga je v začetku 50tih let pomagal ustanoviti in je dolga leta aktivno spremljal njegov strokovni razvoj. Od leta 1980 je bil Matija Seliger izredni profesor na Fakulteti za elektrotehniko na Univerzi v Ljubljani.

Smiljan Ogorelec je avtor prispevka **Moji spomini na dr. Matijo Seligerja**.

Katja Istenič je pod naslovom **Zgodovino Industrije usnja Vrhnika so zaznamovali tudi optanti. Intervju s strojarjem Miho Markičem** zapisala zgodbo delavca, ki je prišel v usnjarno še v njenem nastajanju leta 1947. Usnjarni je ostal zvest do upokojitve, ter za svoje delo prejel več odlikovanj.

Stevo Dozet nam predstavlja **Geologijo Podlipske doline**. Predstavi njeno strukturno zgradbo, kameninsko sestavo, hidrogeološke značilnosti ter opiše njene naravne vrednote, kot so soteska in slapovi Pečnikarice, Pajsarjeva jama, nahajališča železoboksitne rude, opuščeni rudnik železne rude v Celarjih, glinokop v Žabji vasi.

Marija Lukanc v **Prispevku k etnološki podobi Bevk** odkriva kar nekaj zanimivih starožitnosti lepe barjanske vasi. Prispevek je nastal kot seminarska naloga, ko je bila študentka etnologije pred tremi desetletji in marsičesa iz tedanjega vsakdana danes ne poznamo več.

Katarina Oblak Brown nam pod naslovom **Sončev mrk, opazovan leta 1664 blizu Vrhnik - ob 350 letnici zapisa** predstavi kako so videli Sončev mrk pred 350 leti menihi, ki

so potovali s Štajerskega preko naših krajev proti Goriški. Mrk so opazovali več kot pol-drugo uro, očitno brez zaščite, in videli na soncu čudne prizore. O videnju so napisali "poročilo o strašnem čudežnem znamenju". Njihov zapis o Sončevem mrku, ki so ga opazovali na poti nekoliko od Gorenje vasi pri Vrhniki (Stara Vrhnika) proti Logatcu, je ohranjen na dveh letakih.

Sledi prispevek **Janka Skodlarja: Kako smo gradili Kulturni center Vrhnika. Govor ob odprtju 10. septembra 2014.** Podžupan Skodlar, ki je gradnjo vodil, je v svojem govoru podal pregled zbiranja finančnih sredstev za obnovo nekdanje šivalnice IUUV.

Nataša Oblak Japelj pa je pripravila prispevek **Kako smo načrtovali novo knjižnico.** Prispevek ki dokaj podrobno opisuje načrtovanje nove knjižnice, je napisan v spomin Suzani Potočnik direktorici Cankarjeve knjižnice, ki je imela jasno vizijo nove knjižnice - informacijskega, izobraževalnega, kulturnega in socialnega središča kraja. O tej ideji je Suzana dolgo razmišljala, študirala in oblikovala je njeno podobo in se z neverjetno vztrajnostjo borila za njeno uresničitve. Projekt pa je zmogla voditi le do konca poletja 2013, ko se ji je zdravstveno stanje

zelo poslabšalo. Vodenje knjižnice in zaključitev projekta prenove v smislu koordinacije s projektanti iz Delavnice d.o.o., je takrat zapala svojima sodelavkama.

Septembra 2014 je bila knjižnica odprta in mesec za tem je bila vključena in predstavljena v okviru projekta Odprte hiše Slovenije.

Gašper Tominc je sestavil **Vrhniško kroniko za leto 2014.**

Poročilo o delu Muzejskega društva v letu 2013 je pripravila **Marija Oblak Čarni.**

Zdenka Obal in **Mojca Okorn** sta sestavili **Bibliografijo prispevkov v 15tih zvezkih Vrhniški razgledov**, ki so doslej izšli.

Janez Kos: Slika na naslovnici. Zapis o svetinji (medalji ali kolajni), ki jo je pred več kot štiridesetimi leti našel Verjan pri kopanju na območju antične poti za Retovjem v Verdu.

Tudi ta zbornik je nastal na podlagi raziskav v arhivih, knjižnicah, muzejih, privatnih zbirkah ter v veliki meri na podlagi spominov in izjav informatorjev. Vsem, ki so prispevali k njegovi pripravi in izidu, se iskreno zahvaljujem.

Marija Oblak Čarni, urednica
Na Vrhniki, aprila 2015